

Význam obřadu žehnání matky po porodu

Michaela Vlčková

Pod název *žehnání matky po porodu* můžeme zahrnout jednak obřad nazývaný „úvod šestinedělky“ – *introductio mulieris post partum*, jehož dějiny se začínají v liturgii katolické církve v 11. stol. a končí Druhým vatikánským koncilem, a jednak formy žehnání matky obnovené v rámci liturgické reformy Druhého vatikánského koncilu. Mohli bychom použít i obecnější označení – *žehnání matky*. Vzhledem k roli, jakou hrál v dějinách liturgie obřad, při němž byla matka po uplynutí určité doby po narození dítěte veřejným a slavnostním způsobem uváděna do kostela a přijímala požehnání, ve srovnání s dalšími, svým významem vysloveně okrajovými typy žehnání (před porodem, při těžkém porodu, žehnání nemocné rodičky po porodu na lůžku), bychom dodatek *po porodu* mohli klidně vynechat. A přece jsme svědky poněkud paradoxní situace: v českém Benedikcionále z roku 1994 najdeme pouze jedno *žehnání matky*, a to *žehnání matce čekající dítě*.¹

V rámci reformy vytyčené Druhým vatikánským koncilem dochází k radikální proměně žehnání matky. Z obřadu úvodu šestinedělky se stává požehnání matce, redukované na jedinou modlitbu, která je součástí závěrečných obřadů při křtu dítěte. Samostatný obřad žehnání matky po porodu, v novém benedikcionále² jej najdeme pod názvem *Ordo benedictionis mulieris post partum*, je vyhrazen pouze pro ženy, které se nemohly zúčastnit křtu svého dítěte a které o tento obřad požádají. V českém benedikcionále ovšem formulář pro toto žehnání nenajdeme a nelze předpokládat, že by se obřad konal v běžné „farní praxi“.

Proč zmizel ze stran českého benedikcionálu obřad žehnání matky po porodu, bude jedna z otázek, kterou si tento krátký text klade za cíl zodpovědět. Po stručném nahlédnutí do dějin obřadu bude následovat reflexe současné praxe a úvaha o budoucích perspektivách tohoto žehnání.

¹ Srov. *Benedikcionál*, Praha: ČBK, 1994, s. 25.

² *Rituale Romanum, De benedictionibus*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1984.

1. PŮVOD OBŘADU ŽEHNÁNÍ MATKY PO PORODU

První zmínky o obřadu žehnání matky v západní liturgii pocházejí z 9. století. Obřad měl původně především purifikační význam. Rodička byla z důvodu poporodního krvácení považována za nečistou a bylo jí po dobu šestinedělí zapovězeno účastnit se bohoslužeb a vstupovat do kostela. Obřad ukončoval toto období a představoval slavnostní okamžik, při němž matka přijala požehnání a navracela se do místního společenství. Křesťanská liturgie do jisté míry navazuje na židovské kultické předpisy ohledně očišťování žen po porodu zaznamenané v Lv 12, podle nichž rodička nesměla po stanovenou dobu vstupovat do chrámu a dotýkat se posvátných předmětů. Nečistého stavu byla zproštěna až oběťmi, které za ni vykonal kněz podle předpisů zákona.

Podobně jako jiné judaizující prvky se záhy objevuje zákaz účasti na bohoslužbě rodičkám v praxi rané církve. Dionýsios z Alexandrie napsal v listu Basilidovi pokyny týkající se menstrujících žen a šestinedělek.³ Tyto ženy, označované alexandrijským biskupem jako *nečisté*, se neměly účastnit božských mysterií a neměly vstupovat do chrámu. Vymezuje jim místo ve vestibulu vedle kajníků mimo vlastní posvátný prostor.

Také autor Hippolytových kánonů zapovídá vstup do Božího domu rodičkám, ba i porodním asistentkám: „Pokud přijdou do Božího domu dříve, než byly očištěny, mají se modlit s katechumeny, kteří ještě nebyli přijati. Tyto ženy mají být odděleny na jednom místě. Nemají nikomu dávat políbení (pokoje).“⁴

Vyloučení šestinedělek z bohoslužebného života církevní obce je, podobně jako v židovském kultu, prvotně dáno obavou z poskvrnění posvátného prostoru chrámu a posvátných mysterií znečišťující materií krve.

Mezi pojetím ženy jakožto nečisté v Lv 12 a 15 a v textech žehnání matky po porodu, jakož i textech křesťanských pisatelů na toto téma, však sledujeme značnou diskontinuitu.

Pohled církve na šestinedělku jakožto na osobu nečistou, nezpůsobilou účastnit se liturgie, se značně odlišuje od „biblického základu“.

³ Srov. DIONYSIOS ALEX., *Epistola canonica ad Basilidem episcopum*, can II (PG 10,1282).

⁴ Podobný pokyn udílí Hippolyt katechumenům ve spise *Traditio apostolica*: „Když (katechumeni) skončí modlitbu, neudělují si polibek pokoje. Jejich polibek ještě není posvěcený.“ Srov. HIPPOLYT ŘÍMSKÝ, *Traditio apostolica* 17, *Zwölf-Apostel-Lehre; Apostolische Überlieferung – Didache; Traditio Apostolica: griechisch, lateinisch, deutsch*, ed. Georg Schöllgen, Freiburg: Herder, 1991, s. 250.

Podle Mojžíšova kodexu je nečistý stav šestinedělky dán biologicky, nikoliv morálně. V křesťanské tradici se důraz přesouvá jinam. V popředí již nefiguruje kultická nečistota způsobená krvácením, ale především morální poskvrnění spojené s početím dítěte. Žena na konci šestinedělí má podstoupit očistný obřad jednak kvůli poporodnímu krvácení a dále proto, že manželský styk a pohlavní žádost spojená s početím dítěte, které žena porodila, jsou středověkými teology často hodnoceny jako hříšné.

Znáš z nauky Starého zákona, že se má (žena po porodu) držet mimo (kostel) třicet tři dní, pokud je dítě chlapec, a šedesát šest dní, pokud je to děvče. Toto však má být chápáno symbolicky. Protože pokud vstoupí do kostela, třeba i v hodinu, kdy porodila, aby vzdala díky, není vinna žádným hříchem. Je to žádost těla, ne její poporodní bolesti, co je na vině. Ale je to obcování těla, v čem žádost spočívá, v rození dítěte (jen) bolest.⁵

Tyto řádky, které píše papež Řehoř I. kolem roku 600 Augustinovi, arcibiskupovi z Canterbury, jsou prvním jasně doloženým svědectvím o očišťování rodiček na západě. Jsou odpovědí na dotaz, zda se musí ženy po porodu zdržovat mimo bohoslužbu a kostel, a svědectvím, jak se praxe očišťování rodiček šířila na misijní území západní církve na konci šestého a na počátku sedmého století. Tento tolerantní přístup k rodičkám, ponechávající rozhodnutí, kdy se po porodu navrátí k účasti na liturgii, na nich samotných, se však Řehořovi prosadit nepodařilo. Především vlivem penitenciálů platil zákaz vstupovat do kostela po dobu šestinedělí hluboko do středověku.

Ani z Řehořova listu se nedozvíme o očišťování rodiček nic bližšího. Spočívalo nejspíš, stejně jako v praxi rané církve, v pouhé distanci od kostela a bohoslužby. První doklady o obřadu očišťování rodiček pocházejí z 9. stol. a první texty obřadu žehnání po porodu z 11. stol. Pseudo-Theodorův penitenciál (9. stol.) ukládá šestinedělkám, aby přišly po uplynutí 40 dnů po porodu do kostela se svící a dary. Tento pokyn nasvědčuje tomu, že byl ve francouzské oblasti již vyvinut obřad, při němž se šestinedělka veřejně navracela do církevní obce. Franz dokládá, že rovněž v německy mluvících oblastech byl již v 9. stol. všeobecně rozšířen obyčej, že první šestinedělčina návštěva v kostele byla spojena

⁵ GREGORIUS I., *Epist. ad Augustinum*, Rg XI, 56, c. 8 (PL 77, 1196).

se slavnostním díkůvzdáním a církevním žehnáním.⁶ Honorius z Autun (12. stol.) zmiňuje slavnostní návštěvu kostela šestinedělkou jako úkon díkůvzdání a následování Panny Marie, která přichází čtyřicet dnů po porodu do chrámu s dary pro předepsanou oběť.⁷

To, že šestinedělky vstupovaly do kostela s rozsvícenými svícemi a dary, ukazuje, že očišťování rodiček získává nový význam. Stává se úkonem následování Panny Marie. Dochází k jistému posunu od starozákonního myšlení k novozákonnímu, ačkoli důraz na kultickou nečistotu přetrvává hluboko do středověku. Nelze přehlédnout spojitost se svátkem očišťování Panny Marie, tedy Hromnic, kde můžeme hledat kořeny obyčeje přinášet zapálenou svíci při první šestineděličině návštěvě kostela a do jisté míry i původ obřadu samotného.

Dalším faktorem ovlivňujícím vznik a podobu obřadu žehnání matky představují pohanské lustrační rituály. V antice byla představa rodičky jakožto nečisté osoby stejně jako očištné obřady těchto žen rozšířeny v mnoha kulturních a náboženských systémech. Můžeme předpokládat, že vznik církevního obřadu žehnání matky mohl představovat jakousi křesťanskou náhradu těchto rituálů spojených s ukončením šestinedělí, zároveň však fixuje představy o mimořádném magicko-náboženském statusu rodičky, a to až do dvacátého století.

2. ÚVOD ŠESTINEDEJKY – VÝZNAM OBŘADU A JEHO VÝVOJ

Od 11. stol., kdy se v liturgických knihách objevují první formuláře obřadu *introductio mulieris post partum* – uvedení šestinedělky,⁸ až do vydání *Rituale Romanum* v roce 1614 vládne v podobě obřadu, v jeho průběhu, gestech, doprovodných zvycích i v textech modliteb žehnání značná rozmanitost. Obecně lze říci, že jak se během středověku měnilo chápání obřadu, měnila se i jeho podoba, tedy především samotné texty žehnání. Jde v první řadě o posun od chápání obřadu jakožto purifikace

⁶ Srov. Adolph FRANZ, *Die Kirchlichen Benediktionen im Mittelalter II*, Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1960, s. 219.

⁷ Srov. HONORIUS Z AUTUN, *Gemma animae* 3, 24 (PL 172, 649).

⁸ Franz uvádí, že se obřad v tomto období ve většině liturgických knih nazývá *Introducere mulierem post partum in ecclesiam*, *Benedictio ad introducendam post partum mulierem*, zřídka názvem *ad purificandam mulierem*, či také *intronisatio*, jako analogie s žehnáním nevěsty, v němčině se užívá také výraz *Aussegnung*, *Hervorsegnung* či *Fürsegnung*. FRANZ, *Die Kirchlichen Benediktionen im Mittelalter II*, s. 229.

rodičky od tělesného a morálního poskvnění k pojetí obřadu jakožto díkůvzdání za znovunabytí zdraví rodičky a narození dítěte. Purifikační motivy najdeme také ve formulářích liturgických knih pro žehnání matky užívaných v Čechách a na Moravě. V předtridentských rituálech se setkáváme výslovně s chápáním obřadu jakožto očištného rituálu.⁹ Orace těchto formulářů vyjadřují prosbu o požehnání pro matku, která přichází do chrámu, aby byla představena Bohu, a to za účelem očištění:

Požehnej této své služebnici, která je tobě, našemu Pánu, představena (odevzdána) po porodu v tvém chrámu, aby byla očištěna.¹⁰

Dalším purifikačním prvkem v těchto formulářích je modlitba *auffer a nobis (ab ea)*, která vyjadřuje prosbu o očištu rodičky od hříchu. (Kněz ji říkal následně po uvedení šestinedělky do kostela a úkonu *aspersion*.)

Po recepci formuláře *De benedictione mulieris post partum* z *Rituale Romanum* 1614 tyto výslovné zmínky purifikace mizí. A jistě ne náhodou, nýbrž ve snaze prosadit pojetí obřadu jako díkůvzdání. Nicméně zde zůstává přece jen zmínka v Žalmu 24 (v. 4), která sloužila komentátorům opět jako příležitost ke zdůraznění očištného charakteru obřadu.¹¹ Především však zůstávají gesta, která byla pro lid, nerozumějící latinským modlitbám, hlavním klíčem k porozumění významu obřadu. Šestinedělka dle rubrik očekává kněze před vchodem do kostela, klečí, v rukou zapálenou svíci. Kněz ji kropí svěcenou vodou, podává jí štólu a uvádí ji dovnitř, kde opět následují modlitby a *aspersion*. To, že očekává kněze vkleče, můžeme chápat jako kající postoj. Naznačuje, že rodička přichází, aby byla zproštěna hříchu. Nemůže vejít dovnitř sama, ale čeká venku jako ta, která je vyloučena z křesťanské obce a musí být zpět oficiálně uvedena příslušnou autoritou. Její „nečistý stav“ je vyjádřen také tím, že ji kněz nevede za ruku, jak bylo původně zvykem, ale uvádí ji pomocí štóly, jejíž jednu část podává ženě.

Představy o nečistém stavu neuvedené šestinedělky se odrážejí také v lidových zvycích, především v zákazech mnoha úkonů a činností,

⁹ Pražské: *Obsequiale sive benedictionale* 1520, 1585, *Rituale Pragense* 1585. Olomoucké: *Agenda* 1585, *Agenda caeremonialia* 1586, *Agenda seu rituale Olomucense* 1694.

¹⁰ ... *benedicere dignare hanc famulam tuam, post partum tibi Domino nostro ad templum tuum purificandi gratia praesentatam*.

¹¹ Např.: Pokropení vodou pamatuje na čistotu a nevinnost duše její i dítky ... modlí se žalm 23, který vyjadřuje, že jen čistý a neviný srdcem může vejít do stánku Božího. Emanuel Žák, *Katolická liturgika pro obecné a měšťanské školy*, Praha: Císařský královský školní knihosklad, 1908, s. 82.

kteří jinak patřily k běžnému životu ženy. Transparentním příkladem těchto představ je názor, že šestinedělka nesmí šlápnout bosou nohou na zem, protože by vše spálila. Její dotyk může způsobit zánik vegetace i úhyn zvířat, kontaminaci vody apod. Plodivá síla, kterou se jeví ženy po porodu být obzvláště naplněny, představuje v lidové víře paradoxně hrozbu pro okolí rodičky: tato síla se může obrátit v sílu negativní, působící neúrodu, nemoc, zánik a smrt. Proto se také u mnoha národů projevila snaha rodičku izolovat.¹²

V lidové tradici byl úvod šestinedělky chápán především jako obřad, jehož smyslem bylo vymanit rodičku z tohoto nebezpečného stavu, kdy byla, podle pověrečných představ, vystavena moci zlých sil. Apotropaické prvky najdeme také ve formulářích žehnání matky.

V textu *De benedictione mulieris post partum* z *Rituale Romanum* 1614, který byl záhy přejat do pražských rituálů, se vkládá mezi verše přímlov prosba za ochranu před nepřitelem a synem nepravosti.¹³

Formulář pro žehnání nemocné šestinedělky¹⁴ obsahuje čtení prologu z Janova evangelia, textu, který byl rovněž spojován s apotropaickými účinky. V textu formuláře k úvodu zesnulé šestinedělky¹⁵ najdeme výzvu ke vstupu do chrámu „bez satanových nástrah“.¹⁶ Tento obřad má zjevně očistný a apotropaický charakter. Můžeme zde vyčíst obavu, že také přítomnost těla zesnulé šestinedělky může být spojena s působením zlého. Stejně mohlo v lidových představách způsobit pohřbení „neuvedené“ šestinedělky znesvěcení hřbitova.

K jistému obratu v liturgicko-teologickém pojetí úvodu šestinedělek dochází v rámci reformy Tridentského koncilu. Orace formuláře *De benedictione* *Rituale Romanum* 1614 význívá v radostném tónu. Je to prosba za ženu, která přichází s radostí do chrámu vzdát Bohu díky:

Všemohoucí věčný Bože, který jsi porodem blahoslavené Panny Marie bolesti rodiček v radost obrátil, shlédni milostivě na tuto svou služebnici, která s radostí

¹² Srov. James George FRAZER, *Zlatá ratolest*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 203.

¹³ V.: *Nihil proficiat inimicus in ea.*

R.: *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.*

Touto vsuvkou je opatřen také formulář *Ordo introducendi mulieres post partum* v olomoucké agendě z r. 1694.

¹⁴ *Benedictio mulieris in partu aegrotantis* (*Obsequiale sive benedictionale* 1520, 1585, *Rituale Pragense* 1585).

¹⁵ *Ad introducendam mulierem in partu mortuam* (*Agenda* 1585, *Agenda caeremonialia* 1586, *Agenda seu rituale Olomucense* 1745).

¹⁶ *Ingredere Ecclesiam Dei, sine omni impedimento Satanae, ut vivas cum Deo in secula seculorum.*

přichází do tvého svatého chrámu tobě poděkovat, a dej, aby pro zásluhy a na přímmluvu blahoslavené panny Marie byla hodna po tomto životě se svým dítětem dojít radostí věčné blaženosti.

Formulář zohledňuje skutečnost, že matka přichází do kostela s dítětem. Prosba o požehnání se vztahuje k ní i k dítěti. Pražské rituály, počínaje latinsko-německým *Manuale rituum* z roku 1880, obsahují samostatnou modlitbu za dítě, která se, dle rubrik, koná tam, kde je to zvykem.

Ze sociokulturního hlediska lze obřad úvodu šestinedělky označit jako přechodový rituál, který umožňoval ženě uskutečnit přechod do nové životní situace matky. Charakter obřadu jakožto přechodového rituálu je umocněn tím, že byl vázán na prostor kostela. Přes četné žádosti ze strany věřících¹⁷ neměli faráři uvádět rodičky doma, a to ani v nemoci, ani v ohrožení života. Úvod byl chápán jako rituál, při němž má být matka fyzicky uváděna do kostela.

Vstup do kostela je kulminačním bodem obřadu a má řadu symbolických významů. Matka fyzicky vstupuje do kostela, aby se prostřednictvím obřadu znovuzačlenila do farní obce. Chrám je symbolem církve, do níž se matka navrácí. Zároveň pozemský chrám symbolizuje chrám nebeský a vstup do pozemského chrámu předznamenává vstup do „nebe“, do „nebeského království“, k účasti na spáse se svatými a vyvolenými Božími, jak ukazují slova orací. A dále je tento vstup připomínkou a následováním konání Panny Marie, jejího vstupu do chrámu jeruzalémského při jejím očišťování a obětování prvorozeného Syna.

Úvod šestinedělky patřil po staletí mezi nejvýznamnější rituály provázející přelomové životní situace podobně jako křest, svatba a pohřeb. Proto také byly formuláře pro žehnání matky po porodu řazeny do rituálů a manuálů vedle formulářů zmíněných obřadů. Úvod měl slavnostní a veřejný charakter, jak bylo pro tyto rituály typické. Byl především ženskou slavností, v některých regionech provázely matku k úvodu všechny mladé ženy z obce. Po skončení obřadu se účastnily úvodových

¹⁷ Tak píše například Theodor Kohn, v článku „Křest a úvod mimo chrám,“ ČKD č. 5 (1879): 21: „Přečasto žádá se na duchovním, by novorozence přišel do příbytku rodičů pokřtít a zároveň matku církevně uvést. Tu a tam v diecésích o předmětu tomto různé panují náhledy a rovněž i počínání si duchovních jsou rozdílné. Jest zvykem zvláště ve velkých městech, že téměř každý žádá, aby dítko ve příbytku jeho pokřtěno a matka novorozence tamtéž církevně byla uvedena. Zvyk či lépe zlozvyk tento zavládl již i v městečkách, ba i v osadách vesnických, když náhodou ubytuje se tam někdo, jenž druhdy žil ve větším městě. Co tu nepokoje nadělá mnohý, není-li jemu duchovní správce aneb vyšší vrchnost ihned po vůli!“

hodů, které byly vyhrazeny pouze jim, mužům bývalo zapovězeno se těchto hodů účastnit.

V průběhu 19. a 1. pol. 20. stol. ztrácí obřad úvodu šestinedělky postupně na významu v souvislosti s hlubokými společensko-kulturními změnami, k nimž v tomto období dochází. Šestinedělí přestává být hodnoceno jako mimořádné období v životě ženy-matky. Dochází k četným změnám v porodnické praxi, díky nimž klesá úmrtnost novorozenců a rodiček. Důraz se klade na zdravotní péči, a nikoli na magické praktiky. Zanikají obřady s narozením dítěte i tabu spojená s obdobím šestinedělí. Také úvod šestinedělky se stává spíše formálním aktem zbožnosti, spojuje se do jednoho celku se křtem. Na poč. 20. stol. již mnoho matek od tohoto obřadu zcela upouští, což nasvědčuje tomu, že se stal neprůhledným a těžko přijatelným. Tento vývoj je jen dovršen liturgickou reformou Druhého vatikánského koncilu – zánikem obřadu úvodu šestinedělek.

3. SOUČASNÉ A BUDOUCÍ PERSPEKTIVY OBŘADU ŽEHNÁNÍ MATKY

Během několika desítek let zmizel z liturgie katolické církve obřad provázející po staletí jednu z nejvýznamnějších přelomových situací v životě ženy-matky. Tuto skutečnost můžeme hodnotit různým způsobem. Můžeme být vděční za to, že skončila historie obřadu, jehož základem byla představa rodičky jako nečisté osoby; obřadu, který vznikl jako rituál zajišťující purifikaci rodičky a udržel si, alespoň svými gesty, purifikační charakter až do konce své historie; obřadu, který znamenal pro mnohé matky spíše ponížení než výraz pocty.

Nelze popřít, že význam obřadu se vyprázdnil. V rámci rozsáhlých společenských změn během 19. a 20. století, které zasáhly téměř všechny oblasti lidského života, se změnil také pohled na rodičku a období šestinedělí. Většina symbolických významů spojených s úvodem šestinedělek v této době postupně zaniká. Šestinedělka není vnímána jako osoba nečistá či ohrožená působením zlých sil a šestinedělí se stává v podstatě čistě medicínským pojmem. Rodička není nijak vyloučena z veřejného ani bohoslužebného života, není třeba rituálu, jehož prostřednictvím by se začleňovala zpět. Avšak stal se obřad žehnání matky skutečně nadbytečným? Konstituce o posvátné liturgii vyjadřuje požadavek obnovy liturgie, která se má uskutečňovat tak, „aby se zachovala zdravá tradice,

a přesto se otevřela cesta oprávněnému pokroku“ (SC 23). Po staletí přijímaly matky po porodu zvláštní požehnání při obřadu, který měl veřejný a slavnostní charakter. Je dobré se této tradice vzdát? Jaký význam by mohl mít takový obřad v dnešní době? Máme zde pochopitelně na mysli obřad žehnání obnovený dle principů reformy Druhého vatikánského koncilu. Dříve, než se tuto otázku pokusíme zodpovědět, zamysleme se nad současnou formou žehnání matky.

Liturgickou reformou Druhého vatikánského koncilu se ukončuje existence obřadu úvodu šestinedělek. Tento obřad je formálně nahrazen požehnáním matce (otci a všem přítomným) na závěr křestního obřadu dítěte. Obsahově se však toto požehnání rozchází s tradicí žehnání matky po porodu. Obsahuje sice zmínku o poděkování matky za její dítě, avšak toto poděkování se děje v úzké spojitosti s právě udělenou svátostí křtu, a nikoli s událostí narození dítěte. Svou strukturou ani charakterem toto žehnání také neodpovídá žehnáním obsaženým v novém benedikcionále. Není zde patrné spojení prvku Božího slova a modlitby žehnání, ani prvku díky/chvály a prosby. To je pochopitelné, vezmeme-li v úvahu, že se nejedná o obřad žehnání matky, ale o modlitbu požehnání na závěr křestních obřadů.

Jinak je tomu u obřadu žehnání matky po porodu, obsaženém v římském (nikoli českém) benedikcionálu, který je ovšem vyhrazen pouze pro matky, jež se nemohly zúčastnit křtu svého dítěte a projeví zájem o toto požehnání. V modlitbách tohoto obřadu se vyjadřují díky nejen za to, že dítě bylo pokřtěné, ale také za jeho narození, za radost mateřství, kterou byla obdařena matka, za zdraví, jemuž se oba těší. Formulář z pracovního vydání německého Benediktionale z roku 1978¹⁸ ještě více obsahově navazuje na předkoncilní žehnání matky, je zde patrný charakter obřadu jakožto následování Panny Marie – text čtení Lk 2,22–28, zpěv Magnificat – najdeme zde také díky za šťastný porod a zachování od každé újmy.

Je jisté namísto klást si otázku, proč nebyl formulář pro žehnání matky po porodu zařazen do českého vydání benedikcionálu. Zde je možné nalézt pouze formulář žehnání matce před porodem. Zařazení tohoto formuláře mezi žehnání užívaná v diecézích Čech a Moravy by bylo jistě žádoucí. Dále je však třeba vzít v úvahu, zda by bylo smysluplné zavedení tohoto žehnání nejen pro velice úzký okruh matek, které se nemohou zúčastnit křtu, ale pro všechny matky, které o ně projeví zájem.

¹⁸ *Benedictionale*, Freiburg, 1978.

Narození dítěte představuje přelomovou situaci v životě matky (i otce), patří tedy k životním mezníkům, které se v církvi často stávají východiskem pro slavení jednotlivých svátostí a svátostin:

Liturgie svátostí a svátostin působí, že Boží milost, která vyvěrá z velikonočního tajemství Kristova utrpení, smrti a zmrtvýchvstání, posvěcuje skoro každou životní událost věřících; jsou-li dobře připraveni (SC 61).

Obřad žehnání by mohl být vhodnou příležitostí pro rodinu i farní společenství pro vzdávání díky Bohu za narození dítěte a pro vyprošení požehnání pro matku a dítě (i otce, ev. starší sourozence).

Otázka znovuzavedení obřadu je dnes pochopitelně již předmětem diskuse, a to na ekumenické úrovni. Především feministicky orientované teoložky spojují existenci žehnání s mizogynními projevy církve.¹⁹ Natalie Knödel (z anglikánské církve) na druhou stranu zastává stanovisko, podle něhož jako feministka vidí v obřadu možnost liturgického vyjádření ženské zkušenosti rození a mateřství. Vedle kritiky staré formy obřadu žehnání matky zdůrazňuje kontinuitu tradice. Navrhuje proto přehodnocení a případnou reinterpretaci obřadu.²⁰

Z katolických teologů se W. Von Arx²¹ vyjádřil pro zavedení obřadu žehnání pro všechny matky, až bude po určitém čase zapomenut původní smysl purifikace rodičky. Lze se domnívat, že tato doba již nastala. A nejen to. Obřad by naopak mohl představovat vhodný způsob, jak vtělit do současné liturgie pohled na mateřství a otcovství v duchu konstituce *Gaudium et spes* – jako na „vznešený úkol“ (48), „poslání dávat život a vychovávat“, jímž se rodiče stávají „spolupracovníky lásky Boha stvořitele a jakoby jejími tlumočníky“ (50).

Otázkou pochopitelně zůstává, jak konkrétně by takové žehnání probíhalo. R. Schwarzenberger,²² který vidí v oživení žehnání matky po

¹⁹ Např. Susan K. ROLL, „The old Rite of the Churching of the Women after Childbirth,“ in *Wholly Woman, Holy blood, a Feminist Critique of Purity and Impurity*, ed. Kristin De Troyer, Judith A. Herbert a Judith Ann Johnson, New York: Trinity Press International, 2003.

²⁰ Srov. Natalia KNÖDEL, „The Thanksgiving of Woman after Childbirth, commonly called The Churching of Woman,“ <http://users.ox.ac.uk/~mikef/church.html> [cit. 12. 12. 2012].

²¹ Srov. Walter von ARX, „Die Segnung der Mutter nach der Geburt, Geschichte und Bedeutung,“ *Concilium* 2 (1978): 62–71.

²² Srov. Rudolf SCHWARZENBERGER, *Heute Segnen, Werkbuch zum Benedictionale*, Freiburg im Breisgau: Herder, 1987, s. 283–284.

porodu možnost vyznání hodnoty života a dětí ve společnosti a vyjádření pozitivního přístupu k mladým matkám, které by mohlo dosáhnout časem většího efektu než slova kázání namířených proti nepřátelskému postoji k dětem a proti potratům, například navrhuje jeho udílení v rámci společné oslavy rodin, jimž se během roku narodilo dítě, a to při příležitosti dne matek. Zde by ovšem mohlo docházet v některých případech k velkému odstupu od slavené události. Tím by žehnání pro konkrétní matky ztrácelo na aktuálnosti a vytrácela by se dimenze obřadu spojeného s vlastní životní událostí. Proto by bylo vhodnější žehnání začlenit například při příležitosti jedné z prvních bohoslužeb, které se rodiče s novorozencem zúčastní, čímž by byla zachována úzká návaznost na událost narození dítěte, a to na rozdíl od křtu, který se dnes často koná až několik měsíců po narození a má svůj specifický význam, který s narozením bezprostředně nesouvisí.

The Significance of the Ritual of Blessing the Mother after Childbirth

Key words: Blessing the mother; Churching; Purification; Motherhood; Liturgical reform

Abstract: This work deals with the significance of the ceremony of blessing the mother after birth. It focuses primarily on the liturgical ceremony of blessing the mother, its development in history and its significance in liturgical-theological and socio-cultural terms. The concept of blessing the mother is used here as a term including both the ceremony known as introduction to confinement – *introductio mulieris post partum*, (or *benedictio mulieris post partum*), the history of which reaches back to the liturgy of the Catholic church in the 11th century and ends with the Second Vatican Council, and the forms of blessing the mother revived as part of the liturgical reform of the Second Vatican Council; the blessing prayer at the end of the baptismal ceremonies for the baptism of the child and *Ordo benedictionis mulieris post partum* in accordance with the new *Benedictional* (1984). The work is concluded by a reflection on the present and future practice of blessing the mother.

ThLic. Michaela Vlčková, Th.D.
Katedra teologických věd
TF JU
Kněžská 8
370 01 České Budějovice